

Pessimism vs optimism

På ett examinationseminarium för lärare i en fortbildningskurs häromveckan frågade jag hur andra deltagare såg på förhållandet mellan "piska och morot" som redskap i pedagogiken. En uppsatsgrupp hade just presenterat sitt arbete för att bli hjälpa problem-elever upp till godkändgränsen i 9:an. Den vetenskapliga ansatsen och formen i uppsatsen var inte imponerande, men engagemanget var äkta och verksamt.

I min fråga valde jag medvetet de där orden istället för t ex "positiv och negativ förstärkning" för att känna den akademiskt skolade seminarieleddaren lite extra på pulsen, en skämtsam provokation alltså. Pulsen for i topp mer än väntat. Ja, vi fick oss en rejäl ideologisk överhaling. Församlingen tystades med en tirad om barnets rätt till individuellt bemötande, om att få välja syssla efter intresse, att få arbeta i egen takt, om betyg och skriftligt formaliserade omdömens förkastlighet, om att man inte ska bry sig om gymnasieskolans kunskapskrav, om att man ska motarbeta skolans fokusering på svenska, engelska och matte (vilket faktiskt är statliga bestämmelser). Min fråga var olämplig, ja som hundskit på bästa finrumsmattan. Lustigt nog hade seminarieleddaren inledningsvis förklarat varför hon måste kritisera uppsatsernas bristande vetenskapliga struktur, med en metafor om att "flygplan stiger i motvind" (en liten piska i alla fall).

Nå, hur kan detta utfall förklaras? Jo, dragkampen om inflytandet över skolan övergår allt mer till en konflikt mellan dom där nere och dom där uppe. Kampen står mellan optimisterna i skolvardagen och pessimisterna i toppen. Optimisterna framhåller skolan som en social arena där personalens engagemang och ämneskunskande är avgörande, att det går att bedriva skolarbete med elevgrupper som lär sig historia, matte, svenska ... och att man i grupp lär sig viktiga sociala färdigheter som att man ibland inte får som man vill

omedelbart, att dessa olika förmågor förutsätter varandra och att undervisning är något mer än handledning. Pessimisternas bildningssyn däremot kännetecknas av att skolan i sin traditionella form med undervisning, lärare, elever, skolplikt, centrala kursplaner och viss kontroll är rent skadlig och bör rivas ner för att eventuellt återupstå i en helt ny skepnad.

Pessimisterna där uppe representeras av ett antal makthavare; politiker (framför allt sossar) och fackpedagoger. Optimisterna där nere representeras av den stora majoriteten lärare, föräldrar, elever, en rektor här eller där samt någon enstaka hedersknyffel till politiker eller folkbildningsivrare. Risker på sikt med denna vertikala skolkonflikt är att den påskyndar den likvärdiga skolans upplösning. Skolan blir allt mer svårstyrd genom att förtroendet för direktiv uppifrån minskar, vilket alltså gynnar pessimisterna.

En magnifik företrädare för pessimisterna är professorn (i utvecklingspsykologi,

med särskild inriktning på förskoleärens psykologi och pedagogik) vid Lärarhögskolan i Stockholm, Bengt-Erik Andersson. I intervjuboken *Större än du nånsin tror* (sid 35) från

Kommunförbundet säger han följande: "För tio år sedan ... skulle jag inte sagt det jag säger idag. Då trodde jag på något sätt fortfarande på den svenska skolan. Jag såg att den hade sympatiska mål som många andra saknade. Men när jag ser mina resultat idag, vad 'mina' ungdomar (i sin forskning om hur ungdomar upplever sin skolgång, KL) säger, så kan jag inte längre tro att vägen är möjlig att gå. Det har gått för långt helt enkelt och jag har blivit något slags ... skolterrorist." På frågan om vad man ska göra åt saken, svarar han (sid 33): "Spräng skiten!"

En av de få optimisterna inom etablissemangen är f d skolministern (1982-89), demokratiutredaren, folkbildaren och socialdemokraten Bengt Göransson. I en intervju i DN 19/3 sägs att han handplockades till skolministerposten av Olof

Palme just för sin bildningssyn, vilket bl a ledde till bildandet av kampgrupper inom partiet mot hans skolpolitik. I sina åsikter, vågar jag påstå, företräder han den stora majoriteten engagerade arbetsmyror i skolan. T ex: "Det måste finnas en mångfald av metoder parallellt. Goda pedagoger är ofta egensinniga och måste få undervisa på det sätt som passar dem bäst. En lärare som föreläser rätt upp och ner kan vara lysande." Problemen är enligt Göransson att "... när eleverna bara arbetar självständigt dras studietakten ner för flertalet. Någon måste hålla i taktpinnen. ... Att avskaffa läxor av rättviseskal är att lura elever från så kallade underprivilegierade hem. De måste tvärtom jobba ännu hårdare. Det är deras enda chans. ... Kommunaliseringen och friskolornas framväxt vrider fokus bort från eleverna. ... skolor som konkurrerar med varandra ... Lärare flyttas från den ena skolan, för att vara 'kulturbärare' i nästa nystartade skola. Krutet läggs på marknadsföring i stället för på de elever som befinner sig på skolan. ... Skolan ska hela tiden tjäna andra syften än elevernas. Samhällets eller näringslivets. Därav allt experimenterande med metoder."

Kommunaliseringen har fått tuppkammen att växa rejält på Kommunförbundet där pessimisterna nu också försöker sätta målen för hur en lärare ska vara. Med lönepiskan vill man forcera fram den pessimistiska bildningssynen. Det nya läraravtalet skulle innebära bl a att en foglig lärare kan få 20% i lönehöjning, medan en normbrytare kan få 0%. Detta kommer förstås inte att gynna en sund skolutveckling, utan bara gagna ytterligare splittring inom skolan. I medlemsomröstningen i både Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund gick medlemsmajoriteten emot detta förslag, vilket ger oss optimister ett litet andrum. Bildningspessimisterna har gått på en rejäl nit.

Knut Lindelöf är mellanstadielärare och bitr. rektor